

«Заповіді вчителю ХХІ століття»
(до спадщини Григорія Сковороди)

Анна КОТЕЛЬНИКОВА, здобувач освіти

*Науковий керівник – Наталя БІЛЬЧУК, канд. філос. наук, доц.
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Як філософ, Григорій Сковорода відомий насамперед своїми просвітницькими етичними ідеями. В центрі уваги Григорія Сковороди, як і всіх просвітителів ХVIII століття, була проблема людського щастя. Сенс життя людини він вбачав у самопізнанні, а щастя – у праці, яка відповідає її природним нахилам.

Під час роботи у «Таскайській комісії», яку очолював генерал Федір Вишневський, у якого Сковорода був компаньйоном, він познайомився з педагогічними ідеями Яна Коменського, видатного європейського педагога, які суттєво вплинули на формування власної концепції «нерівної рівності» та створювала особливі відношення між викладачем та учнем.

Для Сковороди людина – це не просто тілесний індивід, це окремий світ, «мікрокосмос». Пізнання людини означає, за Сковородою, не просто знання її тілесної організації (плоті), а осягнення її внутрішньої, духовної природи. Науку про людину та її щастя Сковорода вважав найважливішою і найвищою з усіх наук. Мислитель не заперечує ролі й значення наукових і технічних досягнень, але наголошує на недостатності прогресу самого по собі для людського щастя. Він чи не першим із філософів нового часу висунув ідею перетворення праці із засобу до життя в найпершу життєву потребу і найвищу насолоду.

Григорій Сковорода виступав проти будь якого поневолення: чи то соціального, чи то влади речей; проти здирства, користолюбства, наруги над

вільним прагненням людини до відповідної її здібностям, «сродної» праці. Ідея Григорія Сковороди про уможливлення всім і кожному «сродної» праці передбачала перебудову суспільного життя на основі перетворення праці у найпершу потребу і найвищу насолоду.

Головний педагогічний принцип Сковороди – розвиток природних здібностей людини. Суттєві моменти його педагогічної теорії і практики, викладені у віршах, байках та у філософських творах, давно привернули увагу дослідників.

Метою виховання він вважав не тільки навчити знаходити істину, пізнавати явища природи, а насамперед – прищепити благородні почуття, такі як дружба, вдячність, любов. Природу людини характеризує не стільки її розум, скільки «благое серце», «добра воля», тобто схильність до здійснення добрих вчинків. Природа «єсть всенародная и истинная учительница». Та це не означає, що процес виховання відбувається стихійно, сам собою. Ролі педагогічної науки, вихователя, школи Григорій Сковорода надає важливе значення. Хто бажає навчити інших мудрості життя, повинен довго навчатися сам, мати необхідний моральний авторитет вчителя, вміти поєднувати слово і діло, наголошував він.

Освіту Григорій Сковорода розглядав як один з основних засобів у реалізації свого соціального ідеалу. Виходячи із своєї філософської концепції та особистого педагогічного досвіду, він обґрунтував низку актуальних проблем. Вирішуючи їх, зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної науки. У притчах, байках, листах філософ оголошував війну невігластву. Він критикував школу, яка не виховує справжньої людини, а лише прищеплює прикмети показного благородства, манери світської поведінки.

Спираючись на філософсько-педагогічний спадок Сковороди, хочеться звернути увагу на певні недоліки сучасної школи, недооцінення «справжніх» знань. На жаль, небагато з вчителів можуть зануритися у внутрішній світ дитини, через що школярі втрачають зацікавленість у навчанні та не розгортають власні здібності. Велика кількість інформації іноді може пагубно впливати на кмітливість і на чіткість засвоєння матеріалу (це не тільки стосується вчителів, а і студентів і школярів). Це дуже прикро, тому що зараз дуже потрібний свіжий погляд на звичайні речі. Вчити дітей за старими схемами є дуже великою помилкою, адже, кожен розуміє матеріал по своєму та не завжди може підлаштовуватись під рамки системи.

Є дуже велика кількість індивідуальних програм які підходять вчителю, але не дитині, і згодом ми маємо такий же самий результат як і від звичайного навчання в школі. Дитячі можливості можуть повністю «нівелюватися» завдяки невдало обраній методиці, і тоді розвиток може призупинитися на одному місці. При цьому велику роль грає самоусвідомлення учня, самопізнання, чітке розуміння себе із середини: що потрібно, а що зовсім не подобається. Вчитель має допомогти знайти в собі сили і відкрити певний інтерес до отримання знань та інформації.

На мою думку, треба навчитися розуміти себе, свій внутрішній світ и надавати ці знання іншим. Це найголовніше правило вчителя, як в духовному плані, так і в науковому. Без розуміння азів ти не можеш надати певних знань іншим. Я чудово розумію, що є правила яким ми повинні слідувати та має бути і чітке усвідомлення співвідношення свободи вибори із цими правилами. Є загально прийняті ази поведінки та взаємоповаги, якими не можна нехтувати ані з боку учня, ані з боку вчителя.

В мене є декілька прикладів надзвичайно гарних правил яких повинен дотримуватися вчитель. Їх можна назвати «заповідями вчителя 21-го століття».

Перше і найголовніше: не зашкодь своєму учневі і будь завжди поруч. Це не тільки в плані навчання, а і в особистому житті. Велика кількість вчителів не звертає уваги на булінг, сімейні проблеми і інші негаразди підлітків в школі, що в майбутньому може призвести до появи психічних розладів, а іноді і до більш страшних наслідків. Звичайно, є сильні люди які мають підтримку і від інших оточуючих, та увага зі сторони вчителя, може врятувати тисячі дитячих доль.

Друге не менш важливе є компетентність і справедливість по відношенню до учня. Це також пов'язано з оточуючим світом і освоєнні дитини в ньому. Будь яке живе створіння потребує любові, як казав Г. Сковорода «сердечного ставлення», отже даруйте її своїм учням та допомагайте відкривати сильні сторони: «приймайте такою, яка вона є, і вона стане такою, якою має бути». В кожного є свої недоліки і справжній вчитель має допомогти в виправленні цих мінусів. На це може піти час, але тим самим, ти сприяєш вдосконаленню, зробиш людину ідеальною версією себе. Ідеал не полягає в тому, щоб дитина була слухняною, а в тому, як вона бачить себе. Також дуже великою проблемою є страх бути недосконалим та отримати за це якесь покарання і не важливо, що це буде оцінка чи просто зауваження. Тому, дехто вважає, що залякування продуктивніше за навчання. Діти по різному реагують на страх і деколи просто відмовляються вчитися. Вчитель має підтримувати дитину в її починаннях і надавати свободу для розвитку думки та слова. Одне з головних завдань вчителя врівноважити страх та повагу і не загубити себе, зробити навчання цікавим і продуктивним.

Розвиток починається одночасно: з розвитку вчителя і учня. І саме через це потрібно розвиватися і вчителю: він є прикладом для наслідування. Зараз є велика кількість курсів та семінарів з різними цікавими темами: головне любов до навчання. Г. Сковорода наголошував: «Довго сам навчайся, якщо хочеш навчати інших». На мою думку, найголовніше - це добро яке ви випромінюєте, адже, ви даруєте життя новим знанням в молодих головах! Як було написано в «10 заповідях Божих» - кохайте ближнього свого! Добро врятує світ, так будьте нашими супер-героями, які роблять нас кращими!